

Prečo je daseinsanalýza stále tak kritická?

Slaninka M., Růžičková J.

Michal Slaninka, Johana Růžičková: Prečo je daseinsanalýza stále tak kritická? [Why is daseinsanalysis still so critical?]. In: *Ostium*, vol. 18, 2022, no. 1.

Why is daseinsanalysis still so critical?

The article clarifies the tendency of phenomenology and daseinsanalysis to define itself repeatedly against objectifying, Cartesian way of thinking. Objectifying thinking is related to power and can be associated with confidence in the good, the purposefulness of which this way of thinking brings. The critique of daseinanalysis and phenomenology lies in pointing out the consequences of Cartesian thinking: depersonalization, objectification, the loss of the wholeness resulting in ecological crisis, devastation of nature, albeit in the best faith in the welfare of men. The way out from the reign of Cartesianism is to return to being as a Ground, and to the care for life of being, which lies in its awakening, that is, in the care for the soul. The essential way to this Ground is art.

Key words: phenomenology; daseinsanalysis; cartesianism; openness; objectification; wholeness; being

Daseinsanalýza úzko a neoddeliteľne nadväzuje na Husserlovou fenomenológiu a fundamentálnu ontológiu Martina Heideggera. Kritika, respektíve vymedzenie od prírodovedného, vedeckého spôsobu uvažovania je priamo v základoch fenomenológie. Husserl[1] sa vymedzuje od tohto spôsobu uvažovania, aby následne mohol ísť k veciam samým skrz epoché, aby sa mohol vrátiť k skúsenosti prirodzeného sveta. Výraznú kritiku vedy môžeme pozorovať u Patočku či Heideggera,[2] ktorý poukazuje na to, že jeho myslenie sa pohybuje mimo vedecké uvažovanie, pričom rešpektuje jej užitočnosť a jej miesto v dejinách. Veľmi prezieravo vidí jej dôsledky vo fenoménoch *die Machenschaft*, *das Gestell* a napokon vo fenoméne *bestellen*, uchopovaní súcna ako zdroja. Jeho „kritika“, alebo skôr konštatovanie ohľadne vedeckého myslenia, dospieva nakoniec k tomu, že veda nemyslí.[3] Tento výrok, aj keď provokatívny, je v jeho myslení opodstatnený a nevyznieva nijako hanlivo. Táto kritika a vymedzenie voči vede prechádza aj do daseinsanalýzy. Boss[4] v nadväznosti na Zollikonské semináre, ktoré usporadúval s Heideggerom,[5] kritizuje doterajšie prírodovedecky somatické, medicínske i psychologické uvažovanie ako nedostatočné a neprimerané veci. Kritiku myslenia založeného na konštruktoch, v ktorého základe je redukovanie javov podľa spôsobu uchopovania v medziach daného konštruktu, môžeme vidieť u Čálka, Růžičku či Slaninku.[6]

Prečo však fenomenológia a na ňu nadväzujúca daseinsanalýza stále kritizuje vedecké, karteziánske myslenie? Je to vôbec opodstatnené a nevyhnutné? Prečo majú daseinsanalytici neustálu potrebu vymedzovať sa voči zmýšľaniu ostatných smerov a poukazovať na ich spôsob myslenia, ktorý považujú za reduktívny, a preto nedostačujúci? Nebolo by lepšie a rozumnejšie, pokiaľ by existoval priestor k vzájomnej komunikácii a rešpektu medzi jednotlivými smermi, k vzájomnému obohacovaniu a dopĺňaniu? Daseinsanalýza v otvorenosti pre bytie môže mať predsa čo ponúknuť a zároveň ostatné psychoterapeutické štýly a smery môžu mať čo ponúknuť daseinsanalýze. Čo viac, mnohé smery môžu potvrdiť svoju úspešnosť v pomoci a liečení ľuďom v ich psychických problémoch, majú tzv. *evidence based* výsledky, čo daseinsanalýza nemá. Nie je to tak, že práve daseinsanalýza svojim filozofickým uvažovaním o človeku stojí „na vode“? Aký je zmysel kritiky, ktorá vanie z

prostredia fenomenológie a daseinsanalýzy?

Pýtame sa po zmysle kritiky vedeckého, spredmetňujúceho myslenia. Husserl v *Kríze európskych vied* poukazuje na to, že existuje prirodzený svet nášho života. Svet tak, ako sa nám dáva v bezprostrednej skúsenosti. Len na základe prirodzeného sveta je možné sa spoločne stretnúť pri veciach samých a porozumieť im, i sebe navzájom. To však vyžaduje autentickú účasť, život v pravde. V bytí samom je zároveň tendencia, ktorá umožňuje spredmetniť, uchopiť tvar, ktorý sa zjavuje, zotrvať pri tomto tvare a myslieť skrz neho. Zároveň uchopením tvaru, spredmetnením to, čo je dejom, pohybom, vyvstávaním tvaru, prítomnením a tvorením, ustupuje do pozadia, do skrytosti a do zabudnutia.^[7] V tomto zachytení a uchopení tak tkvie zárodok straty napojenia na prameň, z ktorého sa tvar tvorí, tvaruje.^[8] Napríklad: keď som sa stretol s vyštudovaným a pomerne známym hudobníkom komponujúcim hudbu, spomínal mi skúsenosť, kedy dodal so svojím tímom do prestížnej pesničkovej súťaže pieseň. Medzi najznámejšími hudobníkmi panovala rivalita, ľudia o najlepšej piesni hlasovali prostredníctvom sms správ, každý z nich chcel získať nielen na svojej popularite, ale chcel obecenstvo svojou skladbou tiež osloviť. Spomenul mi, že práve pre tento cieľ zložil pieseň podľa tých tónov a akordov, ktoré dokážu zapôsobiť a vyvolať silné emócie. Vedel, že určitá skladba tónov dokáže vyvolať silnú pozitívnu odozvu.

Pokiaľ takýmto spôsobom uchopíme hudbu, môže nepochybne na poslucháča zapôsobiť, ale prameň, z ktorého vzniká, bytostná skúsenosť, z ktorej prehovára a ktorá je jej žriedlom, ustupuje do pozadia, prestáva byť významnou a stráca sa. Z hudby sa stáva záležitosť vhodného poskladania tónov. Stáva sa z nej zdroj pre ovplyvňovanie druhých. Hudbu môžeme uchopiť matematicky a matematicky ju skladať a vyhodnocovať. Poznávaním zákonitostí a myslením a riadením sa skrz ne k nej môžeme pristúpiť roboticky.^[9] Následné výskumy môžu skúmať a potvrdzovať navodenie príjemného prežívania prostredníctvom určitých tónov. A predsa. Niečo zásadné strácame. Strácame prameň, z ktorého hudba vyviera, a tým sa od toho, čo je bytostné, odosobňujeme. Predpokladám, že hudobník tento prameň poznal, že to je jadro, ktoré nesie jeho vzťah k hudbe. Stretnutie s týmto prameňom je dej, v ktorom plynieme a z ktorého plynieme, v ktorom sa stretávame navzájom i sami so sebou a môžeme splynúť s tým, čo pieseň hovorí. V takom okamihu môžeme cítiť, že práve sme.^[10] Ľudia sa ponorením, splynutím s týmto dejom môžu stretnúť pri tom, čo je totožné. Bez ohľadu na čas. Podobne je to aj pri vtiahnutí do obrazu, do filmu, do básne či filozofického diela. Tento dej, tento pohyb je jedinečný, i keď sa môže zopakovať ešte mnohokrát, je vždy prvýkrát a naposledy, ako to pripomína Hogenová.^[11] Je zvláštne, že pri tejto skúsenosti, ktorá je odkrytím toho, že sme, sa nám môže poodhaliť, že sa stretávame s niečím, čo je nám známe, čo zažívame ako domovské, v čom nám je dobre, v čom sme vo vlastnom živle. Pokiaľ hudobník vystúpi z tohto prameňa, z tohto bytostného ponoru a plynutia, začne spredmetňovať tvary skladby do podoby štruktúr, vplyvov na emócie, skladania jednotlivých tónov, dostane konštrukt, ktorým sa môže riadiť. Preto štruktúry síce poukazujú na prirodzený svet, ale stávajú sa zároveň jeho nápodobou, obrazom kostry, v ktorom chýbajú nielen všetky ostatné orgány, ale predovšetkým jedinečný vzťah k svetu, nezastupiteľná živá jedinečnosť v kontexte celku sveta. Tento štýl spredmetňovania je dnes určujúci. Uchopovanie v spôsobe spredmetňovania vstupuje do nášho spôsobu života, do nášho myslenia, do toho, ako a podľa čoho sa orientujeme a správame. Preniká naším životom, naším porozumením, naším bytím. Sme tak ďaleko, že uchopujeme už uchopené konštrukty. Myslíme a žijeme v konštruktoch na niekoľkú. Spredmetnenie je prítomné vo vede, vo filozofii, v náboženstve, a tak sa stráca napojenie na prameň, z ktorého všetky tieto fenomény vyvierajú. Najväčšie nebezpečenstvo však spočíva v odosobnenosti, v strate seba samého, a tým aj skúsenosti celku sveta. Cesta uchopovania, ako to je v prípade zmieneného skladateľa, je i v psychoterapii. Freud, Adler, Jung, Fromm, Rogers, Maslow a iní mali bytostnú skúsenosť prirodzeného sveta, od ktorej sa odrazili a ktorú, i keď vo svojich dielach v istej miere uchovali, zároveň zarámovali do spredmetňujúceho spôsobu uvažovania. V umení sa to deje tiež. Umelci, ktorí boli bytostne napojení na prameň, ktorý hudbou vyjadrovali, sa stali ikonami a inšpirátormi pre druhých. Pokiaľ sa však uchytí len spôsob,

tvár, výraz, ktorý sa ďalej rozvíja, staneme sa svedkom technickej dokonalosti hry na hudobný nástroj či dokonalosti spevu, z ktorých sa vytráca prameň, z ktorého vychádzajú. Prameň je vždy bytostný, dejový a vzťahový, je stávaním sa.

Všetci títo zakladatelia psychoterapeutických smerov sa dotýkajú niečoho podstatného v živote človeka, čo zároveň uchopujú do konštruktov, ktoré sa učia ich nasledovníci a skrz ktoré následne rozumejú a správajú sa k ľuďom, o ktorých sa starajú.[12] Autorita učiteľa, psychoterapeuta, psychoterapeutického smeru, je obrovská. Ten, kto má autoritu, rozmnožuje pôvodné založenie.[13] A pôvodné založenie poukazuje k základu.[14] Technický a metodický spôsob uvažovania je nesmierne účelný a dôležitý. Stojá na ňom vedy, nielenže nám uľahčuje život, ale zachraňuje ho. Lieči a zachraňuje v medicíne. Je nápomocný v liečbe i v záchrane aj v psychoterapii.[15] Prečo potom tá kritika? V jadre karteziánskeho, na subjekt a objekt orientovaného myslenia totiž spočíva zároveň moc. Vedecké myslenie pozná a poznáva v okruhu svojej otvorenosti súvislosť vzťahov, do ktorých môže zasahovať. Jednotlivé prvky vzťahov, či je to v podobe chemických reakcií alebo psychiky či správania ľudí medzi sebou, môže ovplyvňovať a do nich vstupovať. Môže s nimi manipulovať. A to pri najlepšej viere a úmysle. Viera v dobro a v úžitok môže byť spojená s týmto myslením. Každá veda je nesená túžbou po poznaní. Každá psychoterapia je nesená intenciou pomôcť druhým ľuďom. A predsa, dôsledkom rozdelenia celku sveta, navzájom neoddeliteľného spojenia sveta, je strata zmyslu pre celok. Strata zmyslu tu neznamená to, že o celku nevieme. Celok a vzájomné prepojenie si môžeme celkom dobre uvedomovať. To však nestačí. Je potrebné, aby celok bol žitý a neustále obnovovaný, a to spôsobom jemu najvlastnejším, ktorým je pramenenie zo svojho vlastného prameňa, zakúšaním počiatku, prebúdzaním, „počiatkovaním“.[16] Môžeme mu ísť v ústrety. Skúsenosť celku spočíva v tom, že v okamihu tejto bytostnej skúsenosti sa stretávame s druhým v tom, čo je totožné. Stretávame sa bytostne, v bytí a bytím. Celok znamená neoddeliteľnosť človeka od kontextu jeho života, v ktorom sú vždy už tí druhí. Celok je neoddeliteľnosť nás ľudí navzájom v rozmanitosti a skrz rozmanitosť. Celok je neoddeliteľnosť človeka od Zeme a od Neba. Celok je neoddeliteľnosť človeka od presahu, od božského. Starosť o neho je starosťou o dušu.[17] Preto k nej patrí starosť o jedinečnosť a zároveň o vzťahy, starosť o spoločenstvo, starosť o Zem v podobe eko-lógie i eko-nómie. Nie však v intenciách reči a zákonitostí, ktoré určujú záujmové skupiny, ale v intenciách reči a zákonitostí domova.[18] Je potrebné a nevyhnutné, aby sa miera brala z bytia, z vecí samých. Preto i krízu, ktorá vo svete nastáva, nie je možné adekvátne riešiť z perspektívy svojich záujmov, z perspektívy vôle k moci, ako ju popisuje Nietzsche[19], z perspektívy karteziánskeho myslenia. Ten môže byť v riešení nápomocný, ale nespočíva v ňom záchrana bytia človeka, záchrana ľudskej duše.[20] Aj preto Fromm[21] tvrdí, že záchrana človeka spočíva v radikálnej zmene ľudskeho srdca. V otvorení srdca. Vzájomné prepojenie znamená, že konflikty a krízy je potrebné riešiť v celku, v otvorenosti pre celok a z otvorenosti preň, čo zároveň znamená zachovanie a starostlivosť o zvláštnosť jednotlivého. To je potrebné nielen na globálnej svetovej úrovni, ale i medziodborovej a psychoterapeutickej. Daseinsanalytická kritika je poukázanie na domov, z ktorého človek vychádza, a na riziko a nebezpečenstvo, ktoré s jeho vykorenением súvisí.

Najväčšie riziko a z neho vyplývajúce nebezpečenstvo spočíva v odosobnení, strate celku sveta, a tým aj seba, ktoré vedie k devastácii prirodzenosti. Týmto spôsobom myslenia sme sa však dostali na hranu, počiatok ekologickej krízy. Devastácie vlastnej Zeme. Devastácie prírody, ktorá je zároveň spätá s devastáciou vlastnej prirodzenosti.[22] V mene rozvoja, v mene idey, ktorej meno si môžeme doplniť či už v pozitívnom, alebo v negatívnom, dobro ohrozujúcim významom. Dobro, Boh, pokrok, poznanie. Toto predznamenáva Nietzsche,[23] keď hovorí, že púšť rastie, či keď popisuje, že to, čím je významné 19. storočie, nie je víťazstvo vedy, ale víťazstvo vedeckej metódy nad vedou.[24]

Metódu zo svojho života nemôžeme vymazať. Metóda je cesta a všetci sme na ceste, život je cesta. Všetci bývavame na rozcestí, hľadáme sa, putujeme. Cesta, cestovanie, rozcestia a rozhodovanie na

nich sú našim životom a určujú náš život. Myslíme skrz cesty, na ktorých sme a ktoré sme prešli. Metóda je spôsob, akým svet, druhým i sebe rozumieme. Je v jadre myslenia, sme s ňou zžitý, preto je tak náročné ju nahliadnuť. Z ľudských hľadání, putovaní a ciest sa však stali diaľnice pretínajúce už len zriedka neporušený ráz krajiny. Diaľnice popretkávané reklamnými pútačmi sú cestou k tomu, aby sme požadovaný produkt, ktorý bol vytvorený k tomu, aby vytváral naše potreby a ktorý sme si objednali, dostali čo najrýchlejšie. Sme sofistikovane, premyslene a plánovite v mene určitej idey nastavovaní do danej myšlienkovvej štruktúry. Je totožný princíp myslenia a z toho vyplývajúce nebezpečenstvá aj v prípade vedy? Aj v prípade náboženstva, filozofie, psychoterapie a prístupu k človeku? Aj v prípade medicíny? V prípade, keď je vykonávaná pomoc, a tým dobro v prospech druhého? Má dôsledok v podobe ekologickej krízy a najnovšie objavy v diagnostike a liečbe chorôb totožné myšlienkové jadro, v ktorom tkvie zabudnutie na celok? Pokiaľ áno, poukaz na riziko a jeho dôsledky je vo fenomenológii i v daseinsanalýze oprávnený. [25] Zmysel ich kritiky spočíva v tom, že zabúdame na celok a na svoje bytostné korene. Fenomenológia i daseinsanalýza svojou kritikou zároveň poukazujú na prameň, z ktorého vychádza i karteziánske myslenie, poukazuje na návrat k prirodzenému svetu. Daseinsanalýza, fenomenológia i Heideggerova filozofia sú príležitosťou otvárania k otvorenosti. Príležitosťou daseinsanalýzy i fenomenológie je, že otvára do bytostného života, do pravdy bytia, do šírky, otvára svet a slobodu v ňom, vracia k sebe v celku. Jej rizikom je, že sa stane metodickou, že začne byť systematickým otváraním do bytostných, slobodných a priliehavých možností daného človeka. Že začne byť plánovitým metodickým otváraním ľudskej autenticity. Že zostane uzatvorená v Heideggerovom myslení a jeho uctievaní. Heidegger je tiež len svedok obdarovaný otvorenosťou k tomu bytostné nahliadnuť a myslieť, nechať ho prehovárať a svedčiť o ňom. Bol otvorený tomu, čo je bytostné, avšak to, o čom svedčí, môžeme nájsť v dielach básnikov i na onkologických oddeleniach, či na putovaniach v prírode, ale aj v bežnom živote, ktorý je tomu, čo sa ukazuje, bytostne otvorený. Akákoľvek snaha uchopiť myslenie a uzákoníť jeho tendencie, i v tom najväčšom boji o spravodlivosť a v mene najvyšších ideí, vedie k strate živosti, z ktorých myslenie vyviera, ktorým sa živí a ktoré potrebuje. [26] Uchopovanie, ktoré vyúsťuje v uzákoňovanie, v sebe nesie vzájomné porovnávanie, hodnotenie a zárodočné zrnko elitárstva. To je podhubie k tomu, aby v takejto kultúre boli slobodný prejav myslenia či prípadné poukazovanie na jej jednostrannosť a neslobodu odmietané, na niečo iné interpretované, so zhovievavosťou ospravedlňované či trestané.

Nie je cieľom kritiky karteziánsky spôsob myslenia diskvalifikovať. To by bol omyl. Uchopovanie k nám bytostne patrí, odkrývanie je náš údel. [27] Pokiaľ sa však uzákoní v spredmetnení a ujme sa moci, zabudne na prameň, počiatok, z ktorého vzchádza. Bohatstvo bytostného života nespočíva vo vede, spočíva v bytí, v deji, v spore, v stávaní sa, v otvorenosti, v tvorbe, v stretnutí a v starosti o ne. Spočíva v starosti o zmysel toho, čo sa ukazuje. Spočíva v láske, v spoločnom, ktoré vždy rešpektuje jedinečné a stará sa oň. Starosť o jedinečnosť nesie starosť o spoločné a starosť o spoločné nesie starosť o jedinečné. Bytostný život spočíva v otvorenosti, v šírave, do ktorej sa človek uvlastňuje a v ktorej pociťuje prepojenie so svetom a patričnosť k nemu. [28] V tom spočíva i základ bytostnej výchovy. Vystávanie otvorenosti, ktorá umožňuje myslieť tak, že to v nás myslí samo. Toto myslenie nie je premýšľaním, ani metodickým objavovaním nového, nie je ani nachádzaním riešení. Je uvoľnenosťou, ktorá prinavracia do celku sveta. Je ďakovaním, že sme boli obdarovaní skúsenosťou spoločného prostredníctvom seba vždy vzťahom s druhými. [29]

Otázkou ešte zostáva, ako môžu tieto dva odlišné spôsoby myslenia spolu existovať? Oba spôsoby vychádzajú z jedného údela, a to odkrývať a rozumieť. [30] Ak však je bytie základom akéhokolvek vystávania a odkrývania, ako základ má byť ponechaný a je potrebné sa oň starať jeho opätovným prebúdzaním. Karteziánske myslenie prestane mať svoju moc a odkryjú sa jeho limity práve vtedy, keď sa uskutoční návrat k bytostnému životu ako základu. Cesty k tomuto návratu môžu byť rôzne. OTRAS, núdza, ktorú prináša kríza, púť, ktorú človek podstupuje a ktorá ho otvára k tomu, čo prežije ako domov. Karteziánske myslenie je dejinnou voľbou a zasluhuje si rešpekt. Zároveň je potrebné

tento spôsob myslenia navrátiť celku a z neho čerpať jeho mieru. Záchrana spočíva v zmene otvorenosti ľudského srdca, spočíva v dotyku s tým, čo je bytostné a domovské, v napojení na to, čo je zakladajúce, čo nás má, čo je pravdou bytia, ktorá sa dá žiť len pravdivosťou, vo vydaní sa v dôvere tomuto bytostnému. Tým môže toto myslenie získať svoje limity moci i pokoru k základu. Tým už však prestane byť v pôvodnom význame karteziánskym. Priblíži sa a možno sa stane umením, tak ako je umením i vytvorený hudobný nástroj, výkon hudobníka skrz osvojenú techniku, ktorou sprítomňuje bytostné svedectvo, o ktorom svojou hrou svedčí.[31] Tak i lekár dokáže vykonávať svoju prax s poznaním ľudskej duše i povahy zdravia a nemoci v kontexte celku, s vlúdnyim slovom k trpiacemu i s jeho usmernením, s prilievavosťou svojej lekárskej praxe k jedinečnému problému a príbehu chorého, s rešpektom ku kontextu života a k jedinečnosti situácie. Tak i lekársky výkon sa môže stať umením. Krása, ktorá sa týmto výkonom zjavuje, je prejavom bytostného.[32] Bytostným myslením celku tak môžeme techniku vrátiť svojmu bytostnému určeniu.

Literatúra

- BOSS, M.: *Nárys medicíny a psychologie*. Rychnov nad Kněžnou: J&J 1992.
- ČÁLEK, O.: *Skupinová daseinsanalýza*. Praha: Triton 2004.
- EBELING, H.: *Martin Heidegger. Filosofie a ideologie*. Olomouc: Votobia 1997.
- FROMM, E.: *Mít nebo být?* Praha: Naše vojsko 1994.
- GELLER, S., GREENBERG, L.: *Therapeutic presence*. Washington: American psychological association 2012.
- HEIDEGGER, M.: *Zollikon seminars*. Evanston: Northwestern University Press 2001.
- HEIDEGGER, M.: *Věda, technika a zamyšlení*. Praha: Oikoymenh 2004.
- HEIDEGGER, M.: *Contry path conversation*. Indiana: Indiana university press 2010.
- HEIDEGGER, M.: *Contribution to philosophy of the event*. Indiana: Indiana university press 2012.
- HEIDEGGER, M.: *Bremen and Freiburg lectures*. Indiana: Indiana university press 2012.
- HEIDEGGER, M.: *Anaximandrův výrok*. Praha: Oikoymenh 2012.
- HEIDEGGER, M.: *The Event*. Indiana: Indiana university press 2013.
- HEIDEGGER, M.: *Co znamená myslet?* Praha: Oikoymenh 2014.
- HEIDEGGER, M.: *Heideggerův výrok „Bůh je mrtev“*. Praha: Oikoymenh 2020.
- HOGENOVÁ, A.: *Ontologická nouze a dnešek*. Praha: UKPedF 2019.
- HUSSERL, E.: *Krize evropských věd a transcendentální fenomenologie*. Praha: Academia 1972.
- KRÁLIK, L.: *Stručný etymologický slovník slovenčiny*. Bratislava: VEDA 2015.
- KRATOCHVÍL, Z.: *Filosofie mezi mytmem a vědou*. Praha: Academia 2009.
- NIETZSCHE, F.: *Tak pravil Zarathustra*. Olomouc: Votobia 1995.
- NIETZSCHE, F.: *Sämtliche Werke: Kritische Studienausgabe in 15 Bänden*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag 1999.
- NIETZSCHE, F.: *The will to power*. New York: Barnes&Nobles 2006.
- NOVÁK, A.: *Dělník, nadčlověk, smrtelník. Tři podoby lidství ve filosofické antropologii*. Praha: UK FHS 2006.
- PANCZOVÁ, H.: *Grécko-slovenský slovník*. Bratislava: Lingea 2012.
- PATOČKA, J.: *Péče o duši III*. Praha: Oikoymenh, 2002.
- RŮŽIČKA, J.: *Péče o duši v perspektivách psychoterapie*. Praha: Triton 2003.
- RŮŽIČKA, J.: *Ego-analýza. Kritická studie*. Praha: Triton 2010.
- SLANINKA, M.: *Prirodzený svet ako psychoterapeutický problém I*. In: *Ostium*, roč 8, 2012, č. 1. URL: <https://ostium.sk/language/sk/prirodzeny-svet-ako-psychoterapeuticky-problem-i/>

Poznámky

- [1] HUSSERL, E.: *Krize evropských věd a transcendentální fenomenologie*. Praha: Academia 1972.
- [2] PATOČKA, J.: *Péče o duši III*. Praha: Oikoymenh, 2002; HEIDEGGER, M.: *Contribution to philosophy of the event*. Indiana: Indiana university press 2012; *Bremen and Freiburg lectures*. Indiana: Indiana university press 2012; *The Event*. Indiana: Indiana university press 2013; *Co*

znamená myslet? Praha: Oikoymenh 2014; Heideggerův výrok "Bůh je mrtev". Praha: Oikoymenh 2020.

[3] HEIDEGGER, M.: *Co znamená myslet?*, c. d.

[4] BOSS, M.: *Nárys medicíny a psychologie*. Rychnov nad Kněžnou: J&J 1992.

[5] HEIDEGGER, M.: *Zollikon seminars*. Evanston: Northwestern University Press 2001.

[6] ČÁLEK, O.: *Skupinová daseinsanalýza*. Praha: Triton 2004; RŮŽIČKA, J.: *Ego-analýza. Kritická studie*. Praha: Triton 2010; SLANINKA, M.: *Prirodzený svet ako psychoterapeutický problém I*. In: *Ostium*, roč 8, 2012, č. 1. URL:

<https://ostium.sk/language/sk/prirodzeny-svet-ako-psychoterapeuticky-problem-i/>.

[7] HEIDEGGER, M.: *Anaximandrův výrok*. Praha: Oikoymenh 2012.

[8] Heidegger v *Contribution to philosophy of the event* poukazuje na to, že táto strata, ktorá je spojená so zabudnutím na bytie a ústi do devastácie prirodzenosti a straty blízkosti, dosahuje v tejto dobe svoj vrchol. Prechod do tvaru zároveň s odtiahnutím sa bytia, ktoré ho prepúšťa, je úkladom samého bytia (porov. *Bremen and Freiburg lectures*, c. d.).

[9] Sci-fi budúcnosti psychoterapie je, že ju budú môcť na tomto princípe vykonávať roboty. Stačí zachytiť algoritmy jednotlivých zložiek empatie, algoritmy rozpoznávajúce typ emócie, vzorce neslobody, iracionálnych presvedčení a zároveň navrhnúť vhodné algoritmy učenia, empatických odpovedí, interpretácií, otvárania nových bytostných možností a naprogramovať ich tak, aby boli priliehavé k problematike, ktorú človek prináša.

[10] Umelec splýva v okamihu tvorby s tou vecou, ktorú tvorí. I herec, aj keď zostáva stále svojbytným, sa stáva v nejakom zmysle v tomto okamihu tým, čo a koho hrá. Hranie sa stáva umelým v tom okamihu, keď herec začína hrať hranie, keď sa štylizuje.

[11] HOGENOVÁ, A.: *Ontologická nouze a dnešek*. Praha: UKPedF 2019.

[12] Psychoterapeutická liečba môže byť prelínaním pôvodného prirodzeného súcitu so situáciou druhého, z ktorého vyplýva prirodzená potreba pomôcť, a profesionálnej potreby a nároku druhému porozumieť podľa prijatého teoretického rámca, ktorému terapeut verí, do určitej miery ho prevzal za svoj vlastný a myslí v ňom, nároku poskytnúť mu pomoc a použiť k tomu patričnú cestu, metodiku, podľa daného smeru a presvedčenia. Medzi týmito dvomi „tendenciami“, vždy živým bezprostredným počiatkom, a jeho uchopením a spredmetnením v koncepcii, môže tkvieť napätie, ktoré môže viesť k opusteniu daného konceptu (čo pravdepodobne urobili zakladatelia nových teórií, i keď tie svoje uchopili opäť vo viac či menej spredmetňujúcich koncepciách, ale i k strate vlastnej bezprostrednosti v danom koncepte).

[13] KRATOCHVÍL, Z.: *Filosofie mezi mýtem a vědou*. Praha: Academia 2009.

[14] Obe slová, založenie i základ, majú veľkú príbuznosť (pozri KRÁLIK, L.: *Stručný etymologický slovník slovenčiny*. Bratislava: VEDA 2015).

[15] Liečba v zmysle odstraňovania symptómov a oslobodzovania sa od nich. Cesta k záchrane v zmysle, že človeku je v psychoterapii poskytnutý priestor i vedenie k tomu, aby sa otváral do slobodnejšieho a pravdivého vedenia svojho života. Problém záchrany človeka je veľká téma a netýka sa len problematiky kríz. To, čo zachraňuje, je návrat k tomu, čo je bytostné. To je zároveň návrat k sebe samému, nájdenie sa. Spôsob myslenia spočívajúci v karteziánizme môže byť nápomocný a zachraňujúci predmetnú stránku života, podobne ako keď lekár zachraňuje operáciou život druhému. No i výkon lekára je nesený jeho bytím a zmyslom jeho povolania. Podobne je to v prípade psychoterapeuta. Preto nezachraňuje len samotný technický výkon.

[16] HOGENOVÁ, A.: *Ontologická nouze a dnešek*, c. d. Skúsenosť celku je udalosťou uvlastnenia, *das Ereignis*, ako ju často popisuje Heidegger (HEIDEGGER, M.: *Contry path conversation*. Indiana: Indiana university press 2010 a *Contribution to philosophy of the event*, c. d.).

[17] Starosť o dušu je dejinnou záležitosťou, ktorej sa detailne venuje Jan Patočka (*Péče o duši III*, c. d.). V psychoterapii túto tematiku otvára Jiří Růžička (*Péče o duši v perspektivách psychoterapie*. Praha: Triton 2003).

[18] Pomlčky v slovách majú poukázat na významy slov. Slovo *eko* pochádza z gréckeho **οἶκος** (**oikos**), čo znamená domov. Λόγος (logos) má mnoho významov, napríklad počet, počítanie s,

platnosť, starostlivosť, reč, význam (PANCZOVÁ, H.: *Grécko-slovenský slovník*. Bratislava: Lingea 2012). Preto pôvodne slovo ekológia poukazuje na slovo o domove, vydanie počtu o domove, ktoré je zároveň počítanie s ním a starostlivosť o neho. Slovo νόμος (nomos) znamená osobitosť, obyčaj, spôsob, zákon. Ale i melódia či nápev (ibid.). Význam slova ekonómia tak poukazuje k osobitému obyčaju domova, k tomu, čo domov vytvára a k tomu, že k jeho podstate patrí nápev a melódia.

[19] NIETZSCHE, F.: *The will to power*. New York: Barnes&Nobles 2006.

[20] Karteziánsky spôsob riešenia ekologickej krízy je napríklad prechod od používania áut na palivový pohon k používaniu elektromobilov. Mnohí ekológovia si dobre uvedomujú vzájomnú prepojenosť prírody i dôsledky karteziánskeho riešenia kalamít, a z tohto dôvodu nechcú, aby sa v najchránenejších zónach manipulovalo s ťažbou či vysádzaním stromov.

[21] FROMM, E.: *Mít nebo být?* Praha: Naše vojsko 1994.

[22] Heidegger v Brémskom cykle (*Bremen and Freiburg lectures*, c. d.) uvádza, že poľnohospodárstvo, ktoré sa stalo motorizovaným potravinárskym priemyslom, je nesené totožným princípom ako fabrikácia mŕtvol v plynových komorách, blokáda a vyhľadovanie zemí či výroba vodíkovej bomby. Za to ho Ebeling (*Martin Heidegger. Filosofie a ideologie*. Olomouc: Votobia 1997) tvrdo kritizuje a s poukazom na jeho nacistickú minulosť upozorňuje na nebezpečenstvo a demagógiu jeho myslenia, ktoré z tohto výroku vyplýva. Heidegger však vo výroku poukazuje na niečo zásadné. Princíp je totožný.

[23] NIETZSCHE, F.: *Tak pravil Zarathustra*. Olomouc: Votobia 1995.

[24] NIETZSCHE, F.: *Sämtliche Werke: Kritische Studienausgabe in 15 Bänden*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag 1999.

[25] Poukaz na celok a na jednostrannosť riešenia liečby Covidu -19 sa nedávno objavil aj vo vyjadrení šéfa WHO Tedrosa Ghebreyesusu ktorý povedal, že snahy o zlepšenie ľudského zdravia sú odsúdené na neúspech, ak sa nevenuje pozornosť vzťahu zvierat a ľudí a existenčnej hrozbe klimatickej zmeny.

[26] Pojednať o problematike myslenia v bytostnom význame, by prekračovalo rámec tejto práce. Iba pripomínam, že sa jedná o kvalitatívne iné porozumenie mysliu v porovnaní s tým, za čo ho obecné pokladáme a ako je definované v učebniciach psychológie.

[27] HEIDEGGER, M.: *Věda, technika a zamyšlení*. Praha: Oikoymenth 2004.

[28] Pojem šíravy ako synonymum otvorenosti sa ukazuje ako priliehavý. Skúsenosť šíravy môžeme nájsť u Heideggera (*Contribution to philosophy of the event*, c. d.), ale i v neskorých textoch Rogersa (GELLER, S., GREENBERG, L.: *Therapeutic presence*. Washington: American psychological association 2012).

[29] To je však kvalitatívny skok od karteziánskeho spôsobu myslenia. Preto Heidegger (*Contribution to philosophy of the event*, c. d.) tvrdí, že z objektivistického uvažovania do bytostného myslenia nevedú žiadne cestičky, žiadne mosty, ale je možný len skok.

[30] HEIDEGGER, M.: *Věda, technika a zamyšlení*, c. d.

[31] To je i pôvodný význam techniky. Technika je sprítomňovaním veci v jej bytí. Grécke slovo τεκ (tek) znamená „vyniesť“, priniesť niečo do prítomnosti a nechať sa to zjavovať. Panczová (*Grécko-slovenský slovník*, c. d.) poukazuje, že grécke slovo τίκτω (tíktw) má svoj koreň v indoeurópskom *tek'*, a znamená rodiť, plodiť. Taktiež slovo τεκνώω (teknó) znamená počať, plodiť, porodiť, tvoriť. Dnešná technika, ktorá je v moci karteziánskeho, sprítomňuje veci podľa svojho spôsobu, a to objektivisticky (*Contribution to philosophy of the event*, c. d.). Naopak v pôvodnom význame je technický výkon v súlade a v službe bytia danej veci. Preto hudobný nástroj nie je vytvorený ľubovoľne a taktiež hudba nie je hraná ľubovoľne. Hudobník je v prúde tvorenia, jeho technika sprítomňuje jeho výpoveď. Jeho výpoveď potrebuje techniku k tomu, aby zaznela. Tak technickým ako sprítomňujúcim povahu veci môže byť aj náš hlas, slová, naše ruky. K bytostnej povahe techniky patrí i to, že „technické prostriedky“ (hlas, ruky, nástroje atď.) v akte bytostnej tvorby sprístupňujú krásu veci samej.

[32] A naopak, orientáciou na jednostrannosť porozumenia a z toho vyplývajúce použitie techniky, do ktorej vtisnáva svojho pacienta, sa lekárskeho výkon môže stať nielen bezohľadným, ale i ubližujúcim, fatálnym a devastačným.

Mgr. et Mgr. Michal Slaninka, Ph.D
Pražská vysoká škola psychosociálních studií
Hekrova 805
14900 Praha
e-mail: chomisak@gmail.com

Mgr. Johana Růžičková
Pražská vysoká škola psychosociálních studií
Hekrova 805
14900 Praha
e-mail: johana_ruzickova@yahoo.com